

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

ІАКАЛАВР

Кафедра політичних наук і права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету урбаністики та
просторового планування

 / А.М. Мамедов /
19 червня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Аграрне право»
(назва навчальної дисципліни)

шифр	назва спеціальності
081	Право
	назва спеціалізації
	Будівельне та містобудівне право

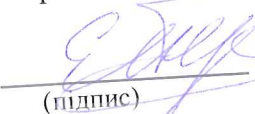
Розробники

Похиленко І.С., к.ю.н., доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політичних наук і
права

протокол №12 від 17 червня 2020 року

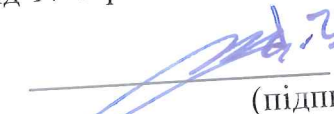
Завідувач кафедри

 (ПЕРЕГУДА С.В.).
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією
спеціальності (НМКС): "Право"

Протокол №3 від 17 червня 2020 року

Голова НМКС

 (ХАЛАБУДЕНКО О.А.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

БАКАЛАВР

Кафедра політичних наук і права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету урбаністики та
просторового планування

_____ / **А.М. Мамедов** /
19 червня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Аграрне право»
(назва навчальної дисципліни)

шифр	назва спеціальності
081	<i>Право</i>
	назва спеціалізації
	Будівельне та містобудівне право

Розробники

Похиленко І.С., к.ю.н., доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політичних наук і права

протокол №12 від 17 червня 2020 року

Завідувач кафедри _____ (*Перегуда Є.В.*).
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією
спеціальності (НМКС): "Право"

Протокол №3 від 17 червня 2020 року

Голова НМКС _____ (*Халабуденко О.А.*)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ 2020-2021 рр.

шифр	Бакалавр ОПП	Форма навчання: денна										Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження
	Назва спеціальності (спеціалізації)	на Кредитів	Обсяг годин					Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	аудиторних										
				Разом	у тому числі			КП	КР	РГ	р			
					Л	Лр	Пз							
081	Право (Будівельне містобудівне право) та	3	90	38	20		18		1			3	1	

шифр	Бакалавр ОПП	Форма навчання: заочна										Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження
	Назва спеціальності (спеціалізації)	на Кредитів	Обсяг годин					Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	аудиторних										
				Разом	у тому числі			КП	КР	РГ	р			
					Л	Лр	Пз							
081	Право (Будівельне містобудівне право) та	3	90	18	6		12		1			3	1	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Аграрне право» полягає у розкритті сучасних наукових концепцій, понять та оволодіння теоретичними знаннями з цієї дисципліни і закріплення практичних навиків для їх застосування у конкретних життєвих ситуаціях, формування правової культури у студентів.

Завдання вивчення навчальної дисципліни

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- вивчення та аналіз нормативно-правових актів, які регулюють аграрні правовідносини;
- набуття навичок роботи з юридичною літературою та локальними нормативним актами;
- засвоєння теоретичних знань про аграрне право;
- набуття навичок застосування знань на практиці;
- вміння вирішувати правові ситуації згідно чинного аграрного законодавства.

Компетенції студентів, що формуються в результаті засвоєння дисципліни

Код	Зміст	Результати навчання
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання. ПРН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. ПРН4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми. ПРН5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю. ПРН6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему. ПРН7. Скласти та узгоджувати план власного дослідження і самостійно формувати матеріали за визначеними джерелами. ПРН8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного і всебічного встановлення певних обставин. ПРН12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло. ПРН13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
ЗК2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	
ЗК3	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	
ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	
ЗК14	Цінування та повага різноманітності мультикультурності.	
ЗК15	Прагнення до збереження навколишнього середовища.	
СК1	Здатність застосовувати знання з теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.	
СК2	Знання і розуміння	

	ретроспективи формування правових та державних інститутів.	ПРН14. Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.
СК4	Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.	ПРН18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.
СК7	Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративно-процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.	ПРН19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів та норм фундаментальних галузей права. ПРН20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів. ПРН21. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки. ПРН23. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.
СК8	Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.	
СК12	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.	
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.	

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен:

Знати:

- нормативно-правові акти, які регулюють аграрні відносини в Україні;
- методи, принципи та систему аграрного права;

- правовий режим земель сільськогосподарського призначення;
- особливості правового становища суб'єктів аграрних правовідносин;
- правові засоби формування інфраструктури аграрного ринку;
- правове регулювання здійснення окремих видів господарської діяльності в аграрній сфері;
- правові засади державного регулювання сільськогосподарської діяльності;
- види і підстави юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства

Вміти:

- самостійно працювати з нормативно-правовими актами, які регулюють аграрні правовідносини;
- аналізувати нормативні акти та вирішувати конкретні правові ситуації;
- складати необхідні документи.

Керівники курсу

Похиленко Ірина Сергіївна

Науковий ступінь: кандидат юридичних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри політичних наук і права

Ауд. 431 Центрального корпусу КНУБА

Профіль на сайті КНУБА: http://www.knuba.edu.ua/?page_id=78366

Контакти: 044-241-5566;

E-mail: pokhylenko.is@knuba.edu.ua ; pokhilenko_i@ukr.net

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Вивчення курсу «Аграрне право» здійснюється у формі лекцій, практичних занять, самостійної роботи студентів над першоджерелами та навчально-методичною літературою, написання індивідуальних завдань (курскових робіт), модульного контролю, складання іспиту.

Лекція як провідна організаційна форма навчального процесу вводить в предметне поле аграрного права, знайомить з найбільш важливими проблемами сучасної юридичної науки (світової та вітчизняної), забезпечує системність знань. Наявність конспекту лекцій допоможе студентам здобути цілісні знання з опорою на новітні досягнення світової та вітчизняної соціогуманітарної науки. Викладач постійно оновлює, доопрацьовує, систематизує лекційний матеріал, подає його в навчально-орієнтованій інтерпретації.

Практичне заняття – колективна форма аудиторних занять, активний метод перевірки знань, якому передують лекція і самостійне опрацювання студентами міжнародного законодавства та законодавства України, практики його застосування, посібників, підручників, поточних публікацій в друкованих та електронних ЗМІ, власного конспекту лекцій. Під час семінарів студенти виступають з підготовленими доповідями, беруть участь в обговоренні інших доповідей (дискусії), формулюють запитання, виступають з рецензіями,

висловлюють власні оцінки, погляди, демонструють вміння та навички правового аналізу новітніх політико-правових процесів та явищ.

Плани семінарських занять для студентів денної форми навчання спеціальності 081 «Право» охоплюють 9 тем з курсу «Аграрне право» і розраховані на 20 годин лекційних і 18 годин практичних занять. Кожна тема містить окремі питання, висвітлення яких розкриває правову проблему в цілому. Плани семінарів не дублюють лекційного курсу, а розширюють, конкретизують і доповнюють його.

Для підготовки кожної теми семінарів студентам пропонується список рекомендованої літератури, опрацювання якої дозволить ґрунтовно опанувати відповідну проблематику. Рекомендованою літературою можна скористатися на Освітньому сайті КНУБА, в читальному залі бібліотеки КНУБА, в навчально-методичному кабінеті кафедри політичних наук і права (ауд. 432). Крім того, бібліотека та навчально-методичний кабінет володіють розгалуженими фондами періодичних видань, ознайомлення з якими допоможе студентам актуалізувати отримані юридичні знання, зокрема вникнути в український конституційно-правовий вимір.

Під час роботи на семінарі студенти повинні продемонструвати свої знання вільно оперуючи засвоєним понятійно-категоріальним апаратом з конституційного права.

Високу оцінку студент отримує тоді, коли системно логічно висвітлює навчальну проблему своїми словами, користуючись власним конспектом та відповідними записами.

Перші доповіді з питань семінару варто розраховувати на 10-15 хв., як правило, з трибуни перед аудиторією. Подальше обговорення доповіді включає такі форми участі в семінарі: доповнення, запитання, зауваження, побажання, розгорнута оцінка. Регламент участі в обговоренні доповіді – до 5 хв.

Консультації з дисципліни проводяться керівником курсу щотижнево в ауд. 431 Центрального корпусу КНУБА. Якщо заняття з дисципліни проводить інший викладач, графік консультаційних занять доводиться ним до студентів на початку вивчення дисципліни.

ЗМІСТ КУРСУ

МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ АГРАРНОГО ПРАВА

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика аграрного права

Тема 1. Аграрне право як галузь права та його особливості

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття аграрного права як галузі права. Історичні витоки аграрного права: колгоспне право, сільськогосподарське право, аграрне право. Ознаки аграрного права: комплексність, інтегрованість, спеціалізованість та їх характеристика.

Предмет аграрного права, його зміст та особливості. Методи правового регулювання та їх зміст.

Поняття принципів, характеристика загальних принципів та спеціальних принципів аграрного права.

Система аграрного права: поняття та її складові. Загальна характеристика окремих правових інститутів аграрного права: права власності на землю сільськогосподарського призначення, паювання та оренди землі, сільськогосподарської кооперації, фермерського господарства, сільськогосподарських підприємств і товариств.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 1

Рекомендовані джерела

1. Чабаненко М. М. Становлення та розвиток системи аграрного права України : монографія / М. М. Чабаненко. - Дніпропетровськ : Грані, 2015. - 297 с
2. Оверковська Т. К. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. у схемах / Оверковська Т. К. ; Вінниц. нац. аграр. ун-т. - Вінниця : Едельвейс і К, 2015. - 186 с.
3. Аграрне право України. Практикум [Текст] : навч. посіб. / [В. І. Горевий та ін.] ; Сум. держ. ун-т. - Суми : Сум. держ. ун-т, 2015. - 323 с
4. Чабаненко М. М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / Чабаненко Микола Миколайович ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2016. - 40 с.
5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.
6. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.
7. Коріненко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. XX - початку XXI ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Коріненко П. С. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. - 367 с.
8. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018 . Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с

9. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.

10. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.

11. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.

4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211

5. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV // Голос України від 16.11.2005 - № 217

6. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 року № 1807-IV // Голос України від 12.08.2004 - № 149

7. Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV // Голос України від 29.07.2003 - № 139

8. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21 липня 2020 року № 819-IX // Голос України від 14.08.2020 — № 144

9. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року № 742-IV із змінами // Голос України від 19.06.2003 - № 112

10. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 року N 3691-XII із змінами // Голос України від 11.01.1994

11. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 року № 37-IV із змінами // Голос України від 06.08.2002 - № 141

12. Закон України «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 року № 1492-III // Голос України від 01.04.2000

13. Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 року № 468/97-ВР із змінами // Голос України від 10.10.1997

14. Закон України «Про оренду землі» від 06.10. 1998 р. Із змінами // Відомості Верховної Ради. -1998. - №46-47. - Ст.280.

Навчально-наукова література

1. Савельєва, О.М.Предмет аграрного права України в умовах сталого розвитку [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Савельєва Олена

Миколаївна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2016. - 20 с.

2. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні [Текст] : кол. монографія / [Носік В. В. та ін. ; відп. ред. Т. Є. Харитонova, І. І. Каракаш] ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Гельветика, 2018. - 721 с

3. Мушенюк В. В. Фінансово-правові засади державної аграрної політики України [Текст] : монографія / В. В. Мушенюк ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., заслуж. юриста України В. І. Курила. - Київ ; Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя, 2017. - 371 с.

4. Котух К. А. Принципи адміністративно-правового регулювання в аграрній сфері України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Котух Катерина Анатоліївна ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ, 2016. - 17 с.

Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>

www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.

<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.

<http://lawbooks.in.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

Тема 2. Джерела аграрного права

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття «джерела аграрного права». Особливості джерел аграрного права..

Конституція України – правова основа джерел аграрного права.

Закони України як основні джерела аграрного права. Класифікація законів, які регулюють аграрні правовідносини. Характеристика уніфікованих та диференційованих законів.

Підзаконні акти в системі джерел аграрного права.

Локальні нормативні акти як джерела аграрного права, їх характеристика та роль в регулюванні аграрних відносин.

Проблеми і шляхи вдосконалення аграрного законодавства України.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 2

Рекомендовані джерела

1. Чабаненко М. М. Становлення та розвиток системи аграрного права України : монографія / М. М. Чабаненко. - Дніпропетровськ : Грані, 2015. - 297 с

2. Оверковська Т. К. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. у схемах / Оверковська Т. К. ; Вінниц. нац. аграр. ун-т. - Вінниця : Едельвейс і К, 2015. - 186 с.

3. Аграрне право України. Практикум [Текст] : навч. посіб. / [В. І. Горевий та ін.] ; Сум. держ. ун-т. - Суми : Сум. держ. ун-т, 2015. - 323 с

4. Чабаненко М. М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / Чабаненко Микола Миколайович ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. -

Харків, 2016. - 40 с.

5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.

6. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.

7. Корнієнко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. ХХ - початку ХХІ ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Корнієнко П. С. - Тернопіль : Осадця Ю. В., 2018. - 367 с.

8. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018 . Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с

9. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.

10. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.

11. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.

4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211

5. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV // Голос України від 16.11.2005 - № 217

6. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 року № 1807-IV // Голос України від 12.08.2004 - № 149

7. Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV // Голос України від 29.07.2003 - № 139

8. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21 липня 2020 року № 819-IX // Голос України від 14.08.2020 — № 144

9. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року № 742-IV із змінами // Голос України від 19.06.2003 - № 112

10. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 року N 3691-XII із змінами // Голос України від 11.01.1994

11. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002

року № 37-IV із змінами // Голос України від 06.08.2002 - № 141

12. Закон України «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 року № 1492-III // Голос України від 01.04.2000

13. Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 року № 468/97-ВР із змінами // Голос України від 10.10.1997

14. Закон України «Про оренду землі» від 06.10. 1998 р. Із змінами // Відомості Верховної Ради. -1998. - №46-47. - Ст.280.

Навчально-наукова література

1. Новосад І. Тенденції розвитку та удосконалення аграрного законодавства України / І. Новосад // Іст.-прав. часоп.. - 2015. - № 2. - С. 102-107.

2. Чабаненко М. М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / М. М. Чабаненко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2016. - 40 с.

3. Кучерява К. Я. Удосконалення нормативно-правової бази регулювання процесів кооперації в аграрному секторі / К. Я. Кучерява // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр.. - 2017. - № 2. - С. 68-73.

4. Реалізація норм екологічного, земельного та аграрного права в умовах реформування правової системи України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди відзначення 25-річчя навч.-наук. Юрид. ін-ту Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 8 - 10 верес. 2017 р., Івано-Франківськ / ред.: Н. Р. Кобецька, Н. О. Багай, Г. В. Мороз; ДВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника". - Івано-Франківськ, 2017. - 187 с.

5. Сьомич М. І. Гармонізація українського та європейського законодавства щодо управління земельними ресурсами / М. І. Сьомич // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. - 2018. - № 4. - С. 61-69.

Тема 3. Аграрні правовідносини, їх загальна характеристика

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття та особливості аграрних правовідносин. Елементи аграрних правовідносин: суб'єкти, об'єкти, зміст та підстави виникнення, зміни і припинення аграрних правовідносин.

Поняття та класифікація суб'єктів аграрного права. Особливості правового становища суб'єктів аграрного господарювання. Загальні засади створення та ліквідації суб'єктів аграрного господарювання.

Класифікація аграрних правовідносин. Внутрішні аграрні правовідносини, їх зміст, підстави правового регулювання та характеристика.

Зовнішні аграрні правовідносини, їх зміст, підстави правового регулювання та характеристика.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 3

Рекомендовані джерела

1. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.

2. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.
3. Коріненко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. XX - початку XXI ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Коріненко П. С. - Тернопіль : Осадця Ю. В., 2018. - 367 с.
4. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018. Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с.
5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.
6. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.
7. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211
5. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV // Голос України від 16.11.2005 - № 217
6. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 року № 1807-IV // Голос України від 12.08.2004 - № 149
7. Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV // Голос України від 29.07.2003 - № 139
8. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21 липня 2020 року № 819-IX // Голос України від 14.08.2020 — № 144
9. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року № 742-IV із змінами // Голос України від 19.06.2003 - № 112
10. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 року N 3691-XII із змінами // Голос України від 11.01.1994
11. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 року № 37-IV із змінами // Голос України від 06.08.2002 - № 141
12. Закон України «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 року № 1492-III // Голос України від 01.04.2000

13. Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 року № 468/97-ВР із змінами // Голос України від 10.10.1997

14. Закон України «Про оренду землі» від 06.10. 1998 р. Із змінами // Відомості Верховної Ради. -1998. - №46-47. - Ст.280.

Навчально-наукова література

1. Чабаненко М. М. Становлення та розвиток системи аграрного права України : монографія / М. М. Чабаненко. - Дніпропетровськ : Грані, 2015. - 297 с
2. Оверковська Т. К. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. у схемах / Оверковська Т. К. ; Вінниц. нац. аграр. ун-т. - Вінниця : Едельвейс і К, 2015. - 186 с.
3. Аграрне право України. Практикум [Текст] : навч. посіб. / [В. І. Горевий та ін.]; Сум. держ. ун-т. - Суми : Сум. держ. ун-т, 2015. - 323 с
4. Чабаненко М. М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / Чабаненко Микола Миколайович ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2016. - 40 с.

Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>

www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.

<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.

<http://lawbooks.in.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

Змістовий модуль 2. Державне регулювання аграрного ринку

Тема 4. Державне регулювання сільського господарства

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття, суть і принципи державного регулювання сільського господарства.

Форми державного регулювання: правотворча, правозастосовна, правоохоронна, організаційна, їх характеристика.

Методи державного регулювання: переконання, дозволів, прямих вказівок, рекомендацій, адміністративний і економічний методи, їх характеристика.

Система й повноваження державних органів, які здійснюють регулювання сільського господарства.

Органи державного контролю та інспекції в сільському господарстві.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 4

Рекомендовані джерела

1. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.]; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.
2. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.]; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.
3. Корієнко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол.

XX - почтку XXI ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Коріненко П. С. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. - 367 с.

4. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018 . Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с

5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.

6. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.

7. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.

4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211

5. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV // Голос України від 16.11.2005 - № 217

6. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 року № 1807-IV // Голос України від 12.08.2004 - № 149

7. Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV // Голос України від 29.07.2003 - № 139

8. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21 липня 2020 року № 819-IX // Голос України від 14.08.2020 — № 144

9. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року № 742-IV із змінами // Голос України від 19.06.2003 - № 112

10. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 року N 3691-XII із змінами // Голос України від 11.01.1994

11. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 року № 37-IV із змінами // Голос України від 06.08.2002 - № 141

12. Закон України «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 року № 1492-III // Голос України від 01.04.2000

13. Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 року № 468/97-ВР із змінами // Голос України від 10.10.1997

14. Закон України «Про оренду землі» від 06.10. 1998 р. Із змінами //

Навчально-наукова література

1. Чабаненко М. М. Становлення та розвиток системи аграрного права України : монографія / М. М. Чабаненко. - Дніпропетровськ : Грані, 2015. - 297 с
2. Оверковська Т. К. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. у схемах / Оверковська Т. К. ; Вінниц. нац. аграр. ун-т. - Вінниця : Едельвейс і К, 2015. - 186 с.
3. Аграрне право України. Практикум [Текст] : навч. посіб. / [В. І. Горевий та ін.] ; Сум. держ. ун-т. - Суми : Сум. держ. ун-т, 2015. - 323 с
4. Чабаненко М. М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / Чабаненко Микола Миколайович ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2016. - 40 с.

Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>

www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.

<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.

<http://lawbooks.in.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

Тема 5. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Співвідношення понять «земля» і «земельна ділянка».

Поняття і склад та ознаки земель сільськогосподарського призначення.

Землі сільськогосподарського призначення як об'єкт правового регулювання.

Поняття і особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення: загальний правовий режим, особливий правовий режим, спеціальний правовий режим земель сільськогосподарського призначення та їх характеристика.

Права та обов'язки власників і користувачів земель сільськогосподарського призначення.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 5

Рекомендовані джерела

1. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.
2. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.
3. Коріненко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. ХХ - початку ХХІ ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Коріненко П. С. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. - 367 с.
4. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018 . Ч. 1 : Правові проблеми сільського

розвитку в Україні. - 2018. - 174 с

5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.

6. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.

7. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.

4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211

5. Закон України «Про оренду землі» від 06.10. 1998 р. Із змінами // Відомості Верховної Ради. -1998. - №46-47. - Ст.280.

Навчально-наукова література

1. Мачуська І. Б. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення [Електронний ресурс] / І. Б. Мачуська // Правове регулювання економіки. - 2015. - № 15. - С. 157-168. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pre_2015_15_16

2. Літошенко О. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення [Електронний ресурс] / О. Літошенко // Підприємництво, господарство і право. - 2016. - № 8. - С. 83-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_8_17

3. Оверковська Т. К. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення в Україні [Електронний ресурс] / Т. К. Оверковська // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2017. - № 4. - С. 72-83. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_4_9

Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>

www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.

<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.

<http://lawbooks.in.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

Тема 6. Загальна характеристика фермерського господарства

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Правові засади функціонування фермерського господарства в Україні.

Поняття та ознаки фермерського господарства.

Правовий інститут членства у фермерському господарстві. Голова фермерського господарства.

Умови і порядок створення фермерського господарства. Реалізація права на створення фермерського господарства. Умови і порядок проведення професійного відбору громадян, які виявили бажання створити фермерське господарство.

Порядок надання (передачі) земельної ділянки для ведення фермерського господарства.

Державна реєстрація фермерського господарства.

Загальна характеристика статуту фермерського господарства.

Державна підтримка фермерського господарства: її види та порядок надання.

Характеристика земельних правовідносин у фермерському господарстві. Склад земель фермерського господарства. Приватизація земельних ділянок членами фермерських господарств. Права та обов'язки членів фермерського господарства в земельних правовідносинах.

Склад майна фермерського господарства. Характеристика майнових правовідносин у фермерському господарстві. Відчуження майна фермерського господарства.

Господарська діяльність фермерського господарства.

Відносини фермерського господарства з бюджетом, банківськими установами та страховими організаціями.

Трудові правовідносини та соціальне забезпечення у фермерському господарстві.

Підстави та порядок припинення діяльності фермерського господарства.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 6

Рекомендовані джерела

1. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.
2. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.
3. Корнієнко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. XX - початку XXI ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Корнієнко П. С. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. - 367 с.
4. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018 . Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с
5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків :

Право, 2018. - 201 с.

6. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.

7. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

15. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.

16. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.

17. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.

18. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211

19. Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV // Голос України від 29.07.2003 - № 139

Навчально-наукова література

1. Данилів В. Я. Земельні правовідносини в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. Я. Данилів ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К., 2010. — 18 с

2. Ващишин М.Я. Земельні правовідносини у селянських (фермерських) господарствах: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / М.Я. Ващишин ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2000. — 18 с.

3. Беженар Г.М. Правове регулювання використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Г.М. Беженар ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2007. — 20 с.

4. Похиленко І. С. Правовий режим майна фермерського господарства / І. С. Похиленко // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 3. - С. 55-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2011_3_10

Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>

www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.

<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.

<http://lawbooks.in.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

Тема 7. Правове становище особистого селянського господарства

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Правові засади ведення особистого селянського господарства.

Поняття і ознаки особистого селянського господарства.

Порядок проведення обліку особистих селянських господарств.

Порядок виділення земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства. Правовий режим земель особистого селянського господарства.

Правовий режим майна особистого селянського господарства.

Права і обов'язки членів особистого селянського господарства.

Зайнятість членів особистого селянського господарства, їх соціальних захист.

Правові основи надання послуг у сфері сільського зеленого туризму.

Припинення ведення особистого селянського господарства.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 7

Рекомендовані джерела

1. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.
2. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитонова та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитонової, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.
3. Корнієнко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. XX - початку XXI ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Корнієнко П. С. - Тернопіль : Осадця Ю. В., 2018. - 367 с.
4. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018 . Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с
5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.
6. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.
7. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211

5. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року № 742-IV із змінами // Голос України від 19.06.2003 - № 112

Навчально-наукова література

1. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні [Текст] : кол. монографія / [Носік В. В. та ін. ; відп. ред. Т. Є. Харитонova, І. І. Каракаш] ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Гельветика, 2018. - 721 с
2. Котух К. А. Принципи адміністративно-правового регулювання в аграрній сфері України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Котух Катерина Анатоліївна ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ, 2016. - 17 с.
3. Мушенко В. В. Фінансово-правові засади державної аграрної політики України [Текст] : монографія / В. В. Мушенко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., заслуж. юриста України В. І. Курила. - Київ ; Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя, 2017. - 371 с.
4. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств [Текст] : колект. монографія / [Р. Ф. Бруханський та ін.]. - Тернопіль : ТНЕУ, 2015. - 299 с.
5. Піддубна Д. С. Аграрне рейдерство як чинник порушення права приватної власності та права здійснення господарської діяльності в Україні [Текст] : монографія / Д. С. Піддубна, В. М. Бесчастний ; Донец. юрид. ін-т. - Київ : Дакор, 2020. - 607 с.
6. Цюра О. В. Правове регулювання виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції тваринного походження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / О. В. Цюра; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. - Київ, 2015. - 20 с

Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>

www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.

<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.

<http://lawbooks.in.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

Тема 8. Правове становище сільськогосподарських кооперативів

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття та види сільськогосподарських кооперативів, порядок їх створення

Правові засади діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Поняття та ознаки сільськогосподарського кооперативу.

Види кооперативів. Порівняльна характеристика виробничого і обслуговуючого сільськогосподарських кооперативів.

Об'єднання кооперативів.

Правові умови та порядок створення сільськогосподарських кооперативів, їх державна реєстрація.

Принципи діяльності сільськогосподарського кооперативу.

Загальна характеристика статуту кооперативу.

Правовий інститут членства в сільськогосподарському кооперативі.
Асоційовані члени.

Порядок вступу до сільськогосподарського кооперативу. Права та обов'язки членів кооперативу.

Припинення членства в сільськогосподарському кооперативі.

Органи управління сільськогосподарського кооперативу, їх повноваження.

Правовий режим майна та землі сільськогосподарського кооперативу.

Господарська діяльність сільськогосподарського кооперативу.

Трудові відносини в сільськогосподарському кооперативі.

Реорганізація та ліквідація сільськогосподарських кооперативів.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 8

Рекомендовані джерела

1. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.
2. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.
3. Корнієнко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. XX - початку XXI ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Корнієнко П. С. - Тернопіль : Осадця Ю. В., 2018. - 367 с.
4. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018. Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с.
5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.
6. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.
7. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211

5. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21 липня 2020 року № 819-IX // Голос України від 14.08.2020 — № 144

Навчально-наукова література

1. Гаєцька-Колотило Я. З. Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Я. З. Гаєцька-Колотило; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2003. - 22 с
2. Сільськогосподарська кооперація в Україні у контексті її світового розвитку : наук.-допом. бібліогр. покажч., 2003 - 2015 рр. / ред.: А. Г. Братчик; уклад.: Н. В. Кобець, Г. В. Дирда; Дніпропетр. держ. аграр.-екон. ун-т. - Дніпропетровськ, 2015. - 48 с
3. Кучерява К. Я. Удосконалення нормативно-правової бази регулювання процесів кооперації в аграрному секторі / К. Я. Кучерява // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр.. - 2017. - № 2. - С. 68-73.

Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>
www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.
<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.
<http://lawbooks.in.ua/>
<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

Змістовий модуль 3. Особливості юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства

Тема 9. Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства.

(Лекції – 4 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття відповідальності за порушення аграрного законодавства.

Класифікація юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства (за галузевою ознакою, за суб'єктами).

Дисциплінарна відповідальність осіб, зайнятих у сільськогосподарській діяльності.

Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.

Майнова відповідальність за аграрні правопорушення.

Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства.

Способи судового захисту сільськогосподарських підприємств.

Методичне забезпечення дисципліни до теми 9

Рекомендовані джерела

1. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.
2. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитонova та ін.]

; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитонової, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.

3. Коріненко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. XX - початку XXI ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Коріненко П. С. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. - 367 с.

4. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018 . Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с

5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.

6. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.

7. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.

4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211

5. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21 липня 2020 року № 819-IX // Голос України від 14.08.2020 — № 144

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р.// Відомості Верховної Ради Української РСР.- 1984.- додаток до № 51.- Ст.1122

Навчально-наукова література

1. Похиленко І. С. Способи судового захисту суб'єктів господарювання / Ірина Сергіївна Похиленко. // Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2020. – №1. – С. 162-167

2. Похиленко І.С. Категорії справедливості, добросовісності та розумності у господарському судочинстві/І.С. Похиленко //Часопис Київського університету права.- 2013.-№ 4.- С.187-190

3. Похиленко І.С. До питання про основні завдання господарського судочинства: порівняльно-правовий аналіз / І.С. Похиленко // Сучасні проблеми правової системи України. Збірник матеріалів IV міжнародної науково-практичної конференції./ Редкол. Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Лемківська Г.П., Короленко М.П., Дей М.О., Тростюк З.А., Бевз С.І.-К.: Видавництво Ліра-К, 2012.-

4. Похиленько І.С. Застосування принципу справедливості в судовому процесі//Права людини в умовах розбудови соціальної правової держави в Україні. Зб. наук. пр. Матеріали «круглого столу» (Київ, 10 грудня 2020 р.) / Мін-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін. Київ–Тернопіль : КНУБА, «Бескиди», 2020. С.44-50

5. Похиленько І.С. Категорія добросовісності в господарському судочинстві //законодавство України: проблеми та перспективи: Збірник матеріалів XV Всеукраїнської науково-практичної конференції / Київський університет права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В. та інші.]-К.: Видавництво Ліра-К, 2014.-С.136-138

6. Похиленько І.С. Критерії визначення господарської юрисдикції / І.С. Похиленько //Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. 26 квітня 2012 р.- К.: Вид-во Європейського університету, 2012.-С.186-187

7. Похиленько І.С. Принцип гласності в господарському процесі/І.С. Похиленько //Часопис Київського університету права.- 2012.-№ 4.- С.187-190

8. Похиленько І.С. Про деякі питання щодо Стратегії розвитку судової влади України на 2015-2020 роки //Наукові читання, присвячені пам'яті В.М. Корецького: Зб. наук. праць / Київський університет права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Євдокимов В.О., Чернецька О.В. та інші].- К.: Вид-во Ліра, 2015.-С.147-149

9. Похиленько І.С. Про компенсацію за порушення права на судовий розгляд у розумний строк у господарському судочинстві /І.С. Похиленько //Право України.- 2012.-№ 1-2.-С.362-369

10. Похиленько І.С. Щодо питання електронного господарського судочинства/ І.С. Похиленько // Наукові читання, присвячені пам'яті В.М. Корецького: Зб. наук. праць / Київський університет права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Євдокимов В.О., Чернецька О.В. та інші].- К.: Вид-во Ліра, 2014.-С. 90-93

11. Похиленько І.С. Щодо питань класифікації доказів в господарському процесі /І.С. Похиленько// Актуальні питання кодифікації законодавства України / За заг. ред. В.О. Зайчука. – Випуск 4. – К. : 2012. – С.91-95

12. Похиленько І.С. Щодо питання про участь третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору в господарському судочинстві/ І.С. Похиленько// Законодавство України: проблеми та перспективи: Зб.наук.пр. Всеукр. наук-прак. конф/Київський університет права НАН України; [редкол.:Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В. та ін.]-К.: Видавництво Ліра-К.-2013.-С.199-201

13. Похиленько І.С. Щодо термінологічної єдності в господарському законодавстві (на прикладі терміна «суб'єкт малого підприємництва») в контексті розвитку освіти і науки//Європейська юридична освіта і наука Зб.наук.пр.Міжнар.наук.-прак.конф./Редкол.Бошицький Ю.Л., Ващук Ф.Г., Чернецька О.В., Ващук О.М.-К.: Видавництво Ліра-К, 2012.-С.54-56

Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>

www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.

<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.

<http://lawbooks.in.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ТА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Індивідуальне завдання підлягає захисту студентом на заняттях, які призначаються додатково. Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Студенти можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг 18-24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Література, що рекомендується для виконання індивідуального завдання, наведена, а в електронному вигляді вона розміщена на Освітньому сайті КНУБА, на сторінці кафедри політичних наук і права.

Як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь студента у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях. Також в якості індивідуального завдання може бути зарахована участь у конкурсах та зйомка відео за тематикою курсу.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до закінчення семестру. Заняття із захисту індивідуальних завдань призначаються не пізніше, ніж за 1 тиждень до закінчення семестру. Викладач має право вимагати доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає вимогам.

Тематика індивідуальних завдань для студентів денної та контрольних робіт для студентів заочної форми навчання

1. Аграрне право як галузь права та його особливості
2. Становлення та розвиток аграрного права
3. Джерела аграрного права
4. Проблеми і шляхи вдосконалення аграрного законодавства України.
5. Аграрні правовідносини, їх загальна характеристика
6. Загальні засади створення та ліквідації суб'єктів аграрного господарювання.
7. Державне регулювання сільського господарства
8. Система й повноваження державних органів, які здійснюють

- регулювання сільського господарства.
9. Органи державного контролю та інспекції в сільському господарстві.
  10. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення
  11. Поняття і склад та ознаки земель сільськогосподарського призначення.
  12. Землі сільськогосподарського призначення як об'єкт правового регулювання.
  13. Права та обов'язки власників і користувачів земель сільськогосподарського призначення.
  14. Загальна характеристика фермерського господарства
  15. Правове становище особистого селянського господарства
  16. Правове становище сільськогосподарських кооперативів
  17. Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства.
  18. Поняття відповідальності за порушення аграрного законодавства.
  19. Класифікація юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства (за галузевою ознакою, за суб'єктами).
  20. Дисциплінарна відповідальність осіб, зайнятих у сільськогосподарській діяльності.
  21. Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.
  22. Майнова відповідальність за аграрні правопорушення.
  23. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства.
  24. Способи судового захисту сільськогосподарських підприємств.

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Вивчення курсу «Аграрне право» в організаційному плані здійснюється за модульно-рейтинговою системою, яка спрямована на активізацію поглибленого засвоєння студентами аграрно-правових явищ, сучасних державно-правових відносин і самостійну творчу роботу з формування власної правової культури.

Рейтингова оцінка з дисципліни – це сума оцінок (балів) усіх видів навчання студентів, які передбачаються навчальною програмою. До них відносяться :

- відвідування лекцій і наявність та якість конспектів лекцій;
- відвідування семінарів та участь в них:
  - а) виступи з доповідями ,
  - б) доповнення доповідей,
  - г) вміння формулювати і ставити питання, вести дискусії
- написання та захист індивідуальних завдань.

Модульний контроль проводиться після завершення практичних занять і здійснюється за навчальними матеріалом, що розглядався в курсі. Формою модульного контролю є письмові контрольні роботи, тестування та усне опитування студентів.

До модульного контролю допускаються студенти, які виконали усі види навчальних робіт, передбачених навчальною програмою.

Студенти, які не пройшли модульний контроль, не допускаються до підсумкового контролю (екзамену).

За дозволом деканату та за згодою кафедри окремі студенти (при наявності необхідної мотивації) можуть в додатковий час спробувати підвищити свій рейтинг модульного контролю.

При оцінюванні знань студентів використовується чотирибальна шкала оцінювання (5, 4, 3, 2), яка водночас приводиться у відповідність до європейської шкали оцінювання ECTS за таблицею:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Студенту, який має підсумкову оцінку за дисципліну від 35 до 59 балів, призначається додаткова залікова сесія. В цьому разі він повинен виконати додаткові завдання, визначені викладачем.

Студент має право на опротестування результатів контролю (апеляцію). Правила подання та розгляду апеляції визначені внутрішніми документами КНУБА, які розміщені на сайті КНУБА та зміст яких доводиться до студентів на початку вивчення дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти

I семестр (залік)

Поточне оцінювання та самостійна робота			ІЗ	Сума
М1				
ЗМ1	ЗМ2	ЗМ3		
20	30	10	40	100

ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Аграрне право як галузь права та його особливості
2. Поняття аграрного права як галузі права.
3. Історичні витoki аграрного права: колгоспне право, сільськогосподарське право, аграрне право.
4. Ознаки аграрного права: комплексність, інтегрованість, спеціалізованість та їх характеристика.
5. Предмет та методи аграрного права, їх зміст та особливості.

6. Поняття принципів, характеристика загальних принципів та спеціальних принципів аграрного права.
7. Система аграрного права: поняття та її складові.
8. Загальна характеристика окремих правових інститутів аграрного права.
9. Джерела аграрного права
10. Поняття «джерела аграрного права».
11. Проблеми і шляхи вдосконалення аграрного законодавства України.
12. Аграрні правовідносини, їх загальна характеристика
13. Поняття та особливості аграрних правовідносин.
14. Елементи аграрних правовідносин: суб'єкти, об'єкти, зміст та підстави виникнення, зміни і припинення аграрних правовідносин.
15. Поняття та класифікація суб'єктів аграрного права.
16. Особливості правового становища суб'єктів аграрного господарювання.
17. Загальні засади створення та ліквідації суб'єктів аграрного господарювання.
18. Класифікація аграрних правовідносин.
19. Державне регулювання сільського господарства
20. Поняття, суть і принципи державного регулювання сільського господарства.
21. Форми державного регулювання: правотворча, правозастосовна, правоохоронна, організаційна, їх характеристика.
22. Методи державного регулювання: переконання, дозволів, прямих вказівок, рекомендацій, адміністративний і економічний методи, їх характеристика.
23. Система й повноваження державних органів, які здійснюють регулювання сільського господарства.
24. Органи державного контролю та інспекції в сільському господарстві.
25. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення
26. Співвідношення понять «земля» і «земельна ділянка».
27. Поняття і склад та ознаки земель сільськогосподарського призначення.
28. Землі сільськогосподарського призначення як об'єкт правового регулювання.
29. Поняття і особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення: загальний правовий режим, особливий правовий режим, спеціальний правовий режим земель сільськогосподарського призначення та їх характеристика.
30. Права та обов'язки власників і користувачів земель сільськогосподарського призначення.
31. Загальна характеристика фермерського господарства
32. Правові засади функціонування фермерського господарства в Україні.
33. Поняття та ознаки фермерського господарства.
34. Правовий інститут членства у фермерському господарстві. Голова фермерського господарства.
35. Умови і порядок створення фермерського господарства.
36. Реалізація права на створення фермерського господарства. Умови і порядок проведення професійного відбору громадян, які виявили бажання створити фермерське господарство.
37. Порядок надання (передачі) земельної ділянки для ведення фермерського господарства.
38. Державна реєстрація фермерського господарства.

39. Загальна характеристика статуту фермерського господарства.
40. Державна підтримка фермерського господарства: її види та порядок надання.
41. Характеристика земельних правовідносин у фермерському господарстві.
42. Склад земель фермерського господарства.
43. Приватизація земельних ділянок членами фермерських господарств.
44. Права та обов'язки членів фермерського господарства в земельних правовідносинах.
45. Склад майна фермерського господарства.
46. Характеристика майнових правовідносин у фермерському господарстві.
47. Відчуження майна фермерського господарства.
48. Господарська діяльність фермерського господарства.
49. Відносини фермерського господарства з бюджетом, банківськими установами та страховими організаціями.
50. Трудові правовідносини та соціальне забезпечення у фермерському господарстві.
51. Підстави та порядок припинення діяльності фермерського господарства.
52. Правове становище особистого селянського господарства
53. Правові засади ведення особистого селянського господарства.
54. Поняття і ознаки особистого селянського господарства.
55. Порядок проведення обліку особистих селянських господарств.
56. Порядок виділення земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства.
57. Правовий режим земель особистого селянського господарства.
58. Правовий режим майна особистого селянського господарства.
59. Права і обов'язки членів особистого селянського господарства.
60. Зайнятість членів особистого селянського господарства, їх соціальних захист.
61. Правові основи надання послуг у сфері сільського зеленого туризму.
62. Припинення ведення особистого селянського господарства.
63. Правове становище сільськогосподарських кооперативів
64. Поняття та види сільськогосподарських кооперативів, порядок їх створення
65. Правові засади діяльності сільськогосподарських кооперативів.
66. Поняття та ознаки сільськогосподарського кооперативу.
67. Види кооперативів. Порівняльна характеристика виробничого і обслуговуючого сільськогосподарських кооперативів.
68. Об'єднання кооперативів.
69. Правові умови та порядок створення сільськогосподарських кооперативів, їх державна реєстрація.
70. Принципи діяльності сільськогосподарського кооперативу.
71. Загальна характеристика статуту кооперативу.
72. Правовий інститут членства в сільськогосподарському кооперативі. Асоційовані члени.
73. Порядок вступу до сільськогосподарського кооперативу. Права та обов'язки членів кооперативу.
74. Припинення членства в сільськогосподарському кооперативі.
75. Органи управління сільськогосподарського кооперативу, їх повноваження.

76. Правовий режим майна та землі сільськогосподарського кооперативу.
77. Господарська діяльність сільськогосподарського кооперативу.
78. Трудові відносини в сільськогосподарському кооперативі.
79. Реорганізація та ліквідація сільськогосподарських кооперативів.
80. Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства.
81. Поняття відповідальності за порушення аграрного законодавства.
82. Класифікація юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства (за галузевою ознакою, за суб'єктами).
83. Дисциплінарна відповідальність осіб, зайнятих у сільськогосподарській діяльності.
84. Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.
85. Майнова відповідальність за аграрні правопорушення.
86. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства.
87. Способи судового захисту сільськогосподарських підприємств.

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1. Списування під час тестування та інших опитувань, які проводяться у письмовій формі, заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). У разі виявлення фактів списування з боку студента він отримує інше завдання. У разі повторного виявлення призначається додаткове заняття для проходження тестування.

2. Тексти індивідуальних завдань (в т.ч. у разі, коли вони виконуються у формі презентацій або в інших формах) перевіряються на плагіат. Для цілей захисту індивідуального завдання оригінальність тексту має складати не менше 70%. Виключення становлять випадки зарахування публікацій студентів у матеріалах наукових конференціях та інших наукових збірниках, які вже пройшли перевірку на плагіат.

ПОЛІТИКА ЩОДО ВІДВІДУВАННЯ

1. Студент, який пропустив аудиторне заняття з поважних причин, має продемонструвати викладачу та надати до деканату ФУПП документ, який засвідчує ці причини.

2. Студент, який пропустив лекційне заняття, повинен законспектувати зміст цього заняття та продемонструвати конспект викладачу до складання заліку.

3. Студент, який пропустив практичне заняття, повинен законспектувати джерела, які були визначені викладачем як обов'язкові для конспектування, та продемонструвати конспект викладачу до складання заліку.

4. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Методичне забезпечення

I. Законодавчі акти, міжнародні договори

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради - 1996.- №30.- Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради - 2003.- № 18, № 119-20, № 21-22.- Ст.144.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР.- 2003.- №№40-44.- Ст.356.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами // Урядовий кур'єр від 15.11.2001 - № 211
5. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV // Голос України від 16.11.2005 - № 217
6. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 року № 1807-IV // Голос України від 12.08.2004 - № 149
7. Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV // Голос України від 29.07.2003 - № 139
8. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21 липня 2020 року № 819-IX // Голос України від 14.08.2020 — № 144
9. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року № 742-IV із змінами // Голос України від 19.06.2003 - № 112
10. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 року N 3691-XII із змінами // Голос України від 11.01.1994
11. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 року № 37-IV із змінами // Голос України від 06.08.2002 - № 141
12. Закон України «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 року № 1492-III // Голос України від 01.04.2000
13. Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 року № 468/97-ВР із змінами // Голос України від 10.10.1997
14. Закон України «Про оренду землі» від 06.10. 1998 р. Із змінами // Відомості Верховної Ради. -1998. - №46-47. - Ст.280.

II Рекомендовані джерела

1. Чабаненко М. М. Становлення та розвиток системи аграрного права України : монографія / М. М. Чабаненко. - Дніпропетровськ : Грані, 2015. - 297 с
2. Оверковська Т. К. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. у схемах / Оверковська Т. К. ; Вінниц. нац. аграр. ун-т. - Вінниця : Едельвейс і К, 2015. - 186 с.
3. Аграрне право України. Практикум [Текст] : навч. посіб. / [В. І. Горевий та ін.] ; Сум. держ. ун-т. - Суми : Сум. держ. ун-т, 2015. - 323 с
4. Чабаненко М. М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / Чабаненко Микола Миколайович ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2016. - 40 с.

5. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - Харків : Право, 2016. - 152 с.
6. Аграрне право України [Текст] : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Юридична література, 2017. - 434 с.
7. Корнієнко П. С. Правові засади аграрної політики в Україні (др. пол. XX - початку XXI ст.). Історичний аспект [Текст] : [монографія] / Корнієнко П. С. - Тернопіль : Осадця Ю. В., 2018. - 367 с.
8. Гафурова О. В. Проблеми аграрного права [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. / О. В. Гафурова. - Київ : Компринт, 2018 . Ч. 1 : Правові проблеми сільського розвитку в Україні. - 2018. - 174 с
9. Аграрне право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за заг. ред. проф. А. М. Статівки. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. - 201 с.
10. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. - 411 с.
11. Аграрне право [Текст] : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін. - Харків : Право, 2019. - 411 с.

III Навчально-наукова література

1. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні [Текст] : кол. монографія / [Носік В. В. та ін. ; відп. ред. Т. Є. Харитоновна, І. І. Каракаш] ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Одеса : Гельветика, 2018. - 721 с
2. Беженар Г.М. Правове регулювання використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Г.М. Беженар ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2007. — 20 с.
3. Ващишин М.Я. Земельні правовідносини у селянських (фермерських) господарствах: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / М.Я. Ващишин ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2000. — 18 с.
4. Гаєцька-Колотило Я. З. Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Я. З. Гаєцька-Колотило; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2003. - 22 с
5. Данилів В. Я. Земельні правовідносини в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. Я. Данилів ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К., 2010. — 18 с
6. Котух К. А. Принципи адміністративно-правового регулювання в аграрній сфері України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Котух Катерина Анатоліївна ; Нац. ун-т біоресурсів і

- природокористування України. - Київ, 2016. - 17 с.
7. Кучерява К. Я. Удосконалення нормативно-правової бази регулювання процесів кооперації в аграрному секторі / К. Я. Кучерява // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр.. - 2017. - № 2. - С. 68-73.
  8. Мушенюк В. В. Фінансово-правові засади державної аграрної політики України [Текст] : монографія / В. В. Мушенюк ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., заслуж. юриста України В. І. Курила. - Київ ; Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя, 2017. - 371 с.
  9. Похиленько І. С. Правовий режим майна фермерського господарства / І. С. Похиленько // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 3. - С. 55-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2011_3_10
  10. Похиленько І. С. Способи судового захисту суб'єктів господарювання / Ірина Сергіївна Похиленько. // Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2020. – №1. – С. 162-167
  11. Похиленько І.С. Категорії справедливості, добросовісності та розумності у господарському судочинстві/І.С. Похиленько //Часопис Київського університету права.- 2013.-№ 4.- С.187-190
  12. Похиленько І.С. До питання про основні завдання господарського судочинства: порівняльно-правовий аналіз / І.С. Похиленько // Сучасні проблеми правової системи України. Збірник матеріалів IV міжнародної науково-практичної конференції./ Редкол. Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Лемківська Г.П., Короленко М.П., Дей М.О., Тростюк З.А., Бевз С.І.-К.: Видавництво Ліра-К, 2012.-С.418-420
  13. Похиленько І.С. Застосування принципу справедливості в судовому процесі//Права людини в умовах розбудови соціальної правової держави в Україні. Зб. наук. пр. Матеріали «круглого столу» (Київ, 10 грудня 2020 р.) / Мін-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін. Київ–Тернопіль : КНУБА, «Бескиди», 2020. С.44-50
  14. Похиленько І.С. Категорія добросовісності в господарському судочинстві //законодавство України: проблеми та перспективи: Збірник матеріалів XV Всеукраїнської науково-практичної конференції / Київський університет права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В. та інші.]-К.: Видавництво Ліра-К, 2014.-С.136-138
  15. Похиленько І.С. Критерії визначення господарської юрисдикції / І.С. Похиленько //Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. 26 квітня 2012 р.- К.: Вид-во Європейського університету, 2012.-С.186-187
  16. Похиленько І.С. Принцип гласності в господарському процесі/І.С. Похиленько //Часопис Київського університету права.- 2012.-№ 4.- С.187-190
  17. Похиленько І.С. Про деякі питання щодо Стратегії розвитку судової влади України на 2015-2020 роки //Наукові читання, присвячені пам'яті В.М. Корецького: Зб. наук. праць / Київський університет права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Євдокимов

- В.О., Чернецька О.В. та інші].- К.: Вид-во Ліра, 2015.-С.147-149
- 18.Похиленко І.С. Про компенсацію за порушення права на судовий розгляд у розумний строк у господарському судочинстві /І.С. Похиленко //Право України.-2012.-№ 1-2.-С.362-369
- 19.Похиленко І.С. Щодо питання електронного господарського судочинства/ І.С. Похиленко // Наукові читання, присвячені пам'яті В.М. Корецького: Зб. наук. праць / Київський університет права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Євдокимов В.О., Чернецька О.В. та інші].- К.: Вид-во Ліра, 2014.-С. 90-93
- 20.Похиленко І.С. Щодо питань класифікації доказів в господарському процесі /І.С. Похиленко// Актуальні питання кодифікації законодавства України / За заг. ред. В.О. Зайчука. – Випуск 4. – К. : 2012. – С.91-95
- 21.Похилено І.С. Щодо питання про участь третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору в господарському судочинстві/ І.С. Похиленко// Законодавство України: проблеми та перспективи: Зб.наук.пр. Всеукр. наук-прак. конф/Київський університет права НАН України; [редкол.:Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В. та ін.]-К.: Видавництво Ліра-К.-2013.-С.199-201
- 22.Похилено І.С. Щодо термінологічної єдності в господарському законодавстві (на прикладі терміна «суб'єкт малого підприємництва») в контексті розвитку освіти і науки//Європейська юридична освіта і наука Зб.наук.пр.Міжнар.наук.-прак.конф./Редкол.Бошицький Ю.Л., Ващук Ф.Г., Чернецька О.В., Ващук О.М.-К.: Видавництво Ліра-К, 2012.-С.54-56
- 23.Савельєва, О.М.Предмет аграрного права України в умовах сталого розвитку [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Савельєва Олена Миколаївна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2016. - 20 с.
- 24.Сільськогосподарська кооперація в Україні у контексті її світового розвитку : наук.-допом. бібліогр. покажч., 2003 - 2015 рр. / ред.: А. Г. Братчик; уклад.: Н. В. Кобець, Г. В. Дирда; Дніпропетр. держ. аграр.-екон. ун-т. - Дніпропетровськ, 2015. - 48 с

IV Інформаційні ресурси

<http://library.knuba.edu.ua/>

www.rada.dov.ua. Сайт Верховної Ради України.

<http://org2.knuba.edu.ua/>. Освітній портал КНУБА.

<http://lawbooks.in.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського